

KOMISJA WSPÓLNOT EUROPEJSKICH

Bruksela, dnia 31.10.2007
KOM(2007) 666 wersja ostateczna

KOMUNIKAT KOMISJI

Zwiększanie wzrostu wydajności: główne przesłania sprawozdania na temat europejskiej konkurencyjności w 2007 r.

{SEK(2007)1444}

KOMUNIKAT KOMISJI

Zwiększanie wzrostu wydajności: główne przesłania sprawozdania na temat europejskiej konkurencyjności w 2007 r.

1. WPROWADZENIE

Niniejszy komunikat przedstawia główne przesłania sprawozdania na temat europejskiej konkurencyjności w 2007 r.¹ Dotyczy on głównie wydajności, która na dłuższą metę jest zasadniczą siłą napędową konkurencyjności i dobrobytu.

Sprawozdawanie na temat konkurencyjności zostało przeformułowane w 2006 r., tak aby stworzyć solidne podstawy analityczne dla mikroekonomicznego filaru strategii lizbońskiej i jednocześnie kontynuować analizę bardziej szczegółowych aspektów konkurencyjności przemysłu europejskiego.

W roku bieżącym po sporządzeniu przeglądu rozwoju sytuacji w ostatnim okresie odnośnie do wzrostu gospodarczego, wydajności i zatrudnienia, zarówno na poziomie UE, jak i w głównych gałęziach gospodarki, sprawozdanie zawiera przegląd reform mikroekonomicznych zgodnych z agendą na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia, z punktu widzenia ich potencjału do podnoszenia wydajności oraz skupia się szczególnie na umiejętnościach jako elemencie konkurencyjności. Sprawozdanie ocenia relatywnie silne i słabe strony przemysłu europejskiego i kończy się długoterminową wizją przyszłości europejskiego przemysłu wytwórczego. Pokazuje ono również powstające trendy i wyzwania w odpowiedniej perspektywie, a poprzez to bada, czy istniejące polityki idą z nimi w parze. Wyniki badań zawarte w tym sprawozdaniu poparte są bardziej dostępnymi danymi, długookresowymi seriami i publikacją pierwszego zestawu danych UE KLEMS², które pozwalają na uzyskanie nowego spojrzenia.

2. OGÓLNE WYNIKI W ZAKRESIE KONKURENCYJNOŚCI

Znacząca poprawa gospodarki europejskiej

Stopień ożywienia gospodarczego w Europie jest większy od oczekiwanego w zeszłym roku: rzeczywisty wzrost produktu krajowego brutto (PKB) UE wyniósł 3,0 % w 2006 r. – najwięcej od 2000 r. Poprawa ta opierała się na przyspieszeniu zarówno wzrostu wydajności, jak i zatrudnienia. Szybszy wzrost wydajności jest oparty na silniejszym wzroście ogólnej wydajności produkcyjnej (total factor productivity – TFP) (patrz ramka).

¹ Dokument roboczy służb Komisji SEC(2007), sprawozdanie na temat europejskiej konkurencyjności w 2007 r. (European Competitiveness Report 2007).

² Projekt badawczy w zakresie bazy danych pt. „Sprawozdania UE KLEMS dotyczące wzrostu gospodarczego i wydajności” (EU KLEMS Growth and Productivity Accounts) ma na celu stworzenie bazy danych dokonującej pomiaru wzrostu gospodarczego, wydajności, tworzenia miejsc pracy i kapitału oraz zmian technologicznych na poziomie przemysłu dla wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej począwszy od 1970 r.

Poprawa ta ma charakter powszechny. Prawie wszystkie nowe państwa członkowskie i państwa członkowskie o stosunkowo niskim PKB na osobę i niskiej wydajności nadrabiają różnice w zakresie wzrostu gospodarczego i wydajności. Proces ten jest widoczny w różnych gałęziach gospodarki. Szczególnie zauważalna jest rola sektora usług we wzroście PKB UE, zwłaszcza, że ma on również duże znaczenie dla całej gospodarki. Wszystkie sektory wytwórcze, z wyjątkiem sektora tytoniowego, rosły znacząco szybciej w 2006 r. niż w poprzednich pięciu latach, przyczyniając się do pozytywnego trendu we wzroście gospodarczym UE.

Różnica pomiędzy poziomem wydajności w UE i wUSA zaczęła się zmniejszać...

Dane dotyczące rozwoju gospodarki europejskiej w porównaniu do gospodarki USA, która jest wskaźnikiem poziomu odniesienia dla najwyższej wydajności, potwierdzają, że luka w wydajności siły roboczej w stosunku do USA zmniejszyła się w porównaniu do 2006 r., po tym jak stale się rozszerzała przez ostatnią dekadę. Ma to zasadnicze znaczenie, gdyż nie tylko ostatnie dane dotyczące przemysłu wytwórczego³ potwierdzają, że trend ten postępował w pierwszej połowie 2007 r.

Oceniając ten zachęcający postęp, nie należy jednak tracić z pola widzenia faktu, że poziom wydajności siły roboczej w USA, wyrażony w przeliczeniu PKB na zatrudnioną osobę, pozostawał o 39 % wyższy niż w UE i o 26 % (2005 r.) wyższy w stosunku PKB do przepracowanej godziny. Analizy wskazują, że wynika to głównie z różnic w całkowitej wydajności produkcyjnej (patrz ramka), a po drugie z jakości kapitału ludzkiego⁴. Ponadto znaczący udział w tym procesie nadrabiania strat wydaje się być związany z czynnikami cyklicznymi, włącznie ze spowolnieniem wzrostu wydajności w USA w 2006 r.

Dane pochodzące od poszczególnych sektorów dają dodatkowe porównanie rozwoju wydajności pomiędzy UE i USA. Na przykład potwierdzają one, że niższy wzrost wydajności pracy w gospodarce UE w ostatniej dekadzie wynika głównie ze słabszej zagregowanej wydajności poszczególnych sektorów gospodarki UE, a nie z sektorowej struktury gospodarki (koszyk gałęzi przemysłu – industry mix), która w rzeczywistości jest nieco bardziej korzystna w przypadku UE. W szczególności różnice we wzroście gospodarczym UE-USA odzwierciedlają słabe wyniki sektora usług w UE, głównie w zakresie handlu detalicznego, dystrybucji oraz usług finansowych i usług dla przedsiębiorstw.

Ramka: Rola ogólnej wydajności produkcyjnej

Ogólna wydajność produkcyjna jest głównym źródłem różnicy w wydajności pomiędzy UE i USA. Jest to część wzrostu wydajności spowodowana niewymiernymi czynnikami, takimi jak postęp technologiczny lub innowacje organizacyjne, a nie zwiększonym nakładem środków, np. kapitału. Sprawia to, że ogólna wydajność produkcyjna jest najbardziej kompleksowym wskaźnikiem wydajności gospodarki.

Na poziomie sektorów analiza stosunków strukturalnych pomiędzy różnymi wskaźnikami wydajności sugeruje, że ogólna wydajność produkcyjna jest głównym czynnikiem wpływającym na wyniki sektora, bez względu na to, czy wyrażono ją w formie wzrostu

³ Przemysł wytwórczy i cała gospodarka wykazują podobne i spójne wzory wzrostu wydajności, nawet jeżeli wskaźniki wzrostu wydajności tego pierwszego sektora są zasadniczo wyższe.

⁴ Niemniej jednak UE używa więcej kapitału na pracownika, co zmniejsza lukę w wydajność siły roboczej w porównaniu do USA.

wartości dodanej, wydajności pracy, handlu międzynarodowego, bezpośrednich inwestycji zagranicznych lub wzrostu zatrudnienia.

Wśród polityk mających największe znaczenie dla ogólnej wydajności produkcyjnej znajdują się te, których celem jest promowanie postępu technologicznego, innowacyjności i zwiększone inwestycje na badania i rozwój, stosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, konkurencja i reforma rynku produktów. Polityki te są w centrum zainteresowania filaru mikroekonomicznego strategii lizbońskiej, podkreślając, że trwający proces reform może przyczynić się do znacznego poprawienia ogólnej wydajności produkcyjnej i wzrostu gospodarczego.

...choć są oznaki, że korzystny cykl może być też spowodowany innymi czynnikami

O ile powody rosnącej różnicy w wydajności pomiędzy UE a USA w czasie ostatniej dekady miały charakter strukturalny, wciąż jest za wcześnie, aby stwierdzić, czy ostatnie zmniejszenie tej różnicy jest jedynie elementem cyklu gospodarczego, czy pierwszą oznaką nowego wzoru.

Analizy przeprowadzone przez służby Komisji⁵ wskazują, że o ile wzrost zasadniczo wynika z cyklu, tym niemniej jest możliwe, że istnieje również element strukturalny powiązany z niedawnymi reformami strukturalnymi wprowadzonymi przez państwa członkowskie UE, zwłaszcza w zakresie rynku pracy. Wzrost wydajności w sektorach, takich jak przemysł sieciowy, oraz wzrost w poziomie umiejętności siły roboczej również wskazywałyby na taką tendencję. Strukturalna poprawa wydajności powinna być widoczna w przyszłości, jako że rezultaty ostatnich reform, zwłaszcza te będące wynikiem odnowionej strategii lizbońskiej, zaczną przynosić lepsze rezultaty.

3. SIŁY NAPĘDOWE KONKURENCYJNOŚCI

Wydajność i filar mikroekonomiczny strategii lizbońskiej

Wzmacnianie długookresowego wzrostu gospodarczego poprzez zwiększanie wzrostu wydajności jest jednym z podstawowych celów odnowionej strategii lizbońskiej oraz ważną odpowiedzią na wyzwania, jakie stawiają globalizacja, starzenie się społeczeństwa, szybkie tempo rozwoju technologicznego oraz potrzeba walki ze zmianami klimatycznymi. Filar mikroekonomiczny strategii lizbońskiej obejmuje wiele obszarów polityki najistotniejszych z punktu widzenia poprawy wydajności, takich jak:

- Większe inwestycje w badania i rozwój mogą znacząco podnieść wzrost wydajności, zwłaszcza, jeśli elementy trójkąta wiedzy, tj. badania i rozwój, innowacje oraz kształcenie i szkolenie, są dobrze powiązane włącznie z uwzględnieniem potrzeb personelu naukowego.
- Inwestycje w technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) przynoszą wysokie zyski w postaci wzrostu wydajności, o ile towarzyszą im właściwe zmiany organizacyjne i inwestycje w umiejętności.

⁵ Patrz *Przegląd gospodarczy UE 2007 (EU Economy Review 2007)* oraz związany z nim komunikat „Przesuwanie granicy wydajności w Europie” dotychczas nieopublikowany.

- Zwiększona konkurencja na wolnym rynku wraz z właściwymi ramami prawnymi ma tendencję do wywierania korzystnego efektu na wydajność i zatrudnienie poprzez poprawienie wydajności przydziału środków (wydajność statyczna), wydajność produkcyjną (organizacja pracy) oraz wydajność dynamiczną (innowacyjne produkty i procesy). Tym niemniej wpływ konkurencji na innowacje jest bardziej wieloznaczny, jako że zależy on od struktur rynkowych oraz od odległości, która dzieli uczestników rynku od frontu technologicznego. Konkurencja ma szczególne znaczenie dla krajów i gałęzi przemysłu znajdujących się blisko frontu technologicznego dla zachowania ich przewagi.
- Stymulowanie przedsiębiorczości poprzez ułatwianie powstawania i wzrostu przedsiębiorstw, jak również poprawa warunków dla MŚP, tak by mogły wykorzystać potencjał jednolitego rynku, pozwala zamieniać nowe pomysły na produkty i usługi o wartości dodanej, które z kolei sprzedawane są na skalę międzynarodową, mając istotny korzystny wpływ na wydajność.
- Znaczący wzrost produkcji i konsumpcji można również osiągnąć poprzez zmniejszenie zbędnych kosztów biurokratycznych, takich jak nadmierne obciążenia administracyjne, uwalniając w ten sposób środki na produkcję. Zwłaszcza MŚP odczuwają płynące z tego korzyści, ponieważ takie dodatkowe koszty mają w ich działalności wyższy udział w kosztach ogólnych.
- Zmniejszanie barier w zakresie podatku od przedsiębiorstw i związanych z nim kosztów przystosowania oraz ułatwianie restrukturyzacji przedsiębiorstw grupowych poprawiają funkcjonowanie jednolitego rynku. Przyjęcie wspólnej jednolitej podstawy opodatkowania osób prawnych również miałyby pozytywny wpływ na wzrost PKB w UE.

Przyspieszone wymagania adaptacyjne muszą iść w parze z mechanizmami ułatwiającymi przejście pomiędzy różnymi zawodami. Bardziej ogólnie można stwierdzić, że polityka spójności UE odgrywa w tym kontekście ważną rolę, przyczyniając się do lepszego funkcjonowania rynku wewnętrznego oraz wspierając wydajność i konkurencyjność w państwach i regionach, w których rozwój nie jest dostatecznie szybki lub które są dotknięte restrukturyzacją przemysłu.

Ocena ostatnich reform, które miały miejsce w państwach członkowskich na rynkach towarów i usług, a także w zakresie lepszych uregulowań prawnych i polityki wobec MŚP pokazała, że ogólnie dokonano znaczącego postępu w reformowaniu tych dziedzin, niemniej jednak jeszcze więcej pozostaje do zrobienia. Postęp ten nadal nie jest w pełni odzwierciedlony w danych mierzących wyniki gospodarcze.

Znaczenie koordynacji

Zarządzanie krajowymi politykami reform w UE jest ważnym elementem strategii na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Jest wiele powodów, dla których koordynacja reform gospodarczych w państwach członkowskich może przynieść dodatkowe korzyści. O ile kraje mogą uczyć się od siebie nawzajem, wspólne wysiłki oraz koordynacja mogą stymulować chęć reform oraz przezwyciężyć krajową niechęć wobec zmian. Co najważniejsze, wspólne wdrażanie może stworzyć korzyści, których nie udałoby się osiągnąć, jeśli reformy miałyby charakter jednostronny.

Analiza empiryczna międzynarodowych skutków reform krajowych przedstawiona w sprawozdaniu potwierdza, że skoordynowane działanie powoduje w wielu przypadkach

korzyści, które są zasadniczo większe niż te uzyskane w wyniku działań samodzielnych. Na przykład około połowy potencjalnego wzrostu PKB generowanego przez wyniki państw członkowskich w zakresie docelowych poziomów nakładów na badania i rozwój wynikałoby z transgranicznych przepływów wiedzy.

Dodatkowe korzyści powstają z uzupełniania się polityk. Na przykład rosnące umiejętności oraz badania i rozwój podnoszą rzeczywiste płace, które z kolei powinny podnieść wskaźniki aktywności zawodowej. Również zmniejszenie ciężarów administracyjnych poprzez niższe stawki jest silnie związane z celami w zakresie zatrudnienia poprzez pomoc w zmniejszeniu bezrobocia równowagi.

Otwartość handlowa oraz wydajność idą w parze

Zwiększanie otwartości handlowej (wielkość handlu zagranicznego w porównaniu do PKB) oraz wielkość bezpośrednich inwestycji zagranicznych (Foreign Direct Investment – FDI) wskazują na przyspieszenie globalizacji. O ile ogólnie globalne udziały w rynku zostały na nowo rozdzielone z korzyścią dla gospodarek krajów wschodzących, państwa UE-27 odniosły względny sukces w utrzymaniu swojej pozycji. Pomiedzy 1996 a 2005 r. udział państw UE-27 w całości światowego eksportu zmniejszył się z 23,3 % do 22,0 %, udział USA zmniejszył się z 19,1 % do 15,2 %, a Japonii z 13,7 % do 10,5 %^{6 7}.

Wyniki handlowe UE w sektorze usług były obiecujące: wzrost eksportu UE-15⁸ zwiększył się ponad dwukrotnie w sektorze usług pomiędzy 1996 a 2005 r., podczas gdy w tym samym czasie import rósł wolniej. W wyniku tego w ciągu dziewięciu lat UE-15 zwiększyła prawie czterokrotnie swój bilans handlowy w usługach. W tym samym okresie bilans handlowy Stanów Zjednoczonych zmniejszył się o 26 % do 50 mld euro (bilans UE-25 w 2005 r. wynosił 56,9 mld euro). W przeciwieństwie do tego Japonia ogłosiła deficyt w handlu usługami w wysokości 30 mld euro w 2003 r.

Zbyt często globalizacja kojarzy się z utratą miejsc pracy w sektorach, które na niej tracą. Wynikające z tego koszty społeczne i obawy są rzeczywiste i wymagają właściwych działań politycznych. Niemniej jednak nie powinny one prowadzić do utraty z pola widzenia bardzo pozytywnych efektów otwarcia rynków i ich integracji dla wyników gospodarczych poszczególnych krajów. Sprawozdanie pokazuje pozytywne związki pomiędzy zagregowaną wydajnością i globalizacją, posługując się koncepcją otwartości handlowej jako wskaźnika, oraz podsumowuje wyniki badań empirycznych dotyczących relacji pomiędzy wydajnością i globalizacją.

Związki przyczynowo-skutkowe nie zawsze są oczywiste. Wzmocniona konkurencja w imporcie pobudza wydajność, która z kolei przyczynia się do poprawy konkurencyjności i wyższego eksportu. To w konsekwencji przynosi dalszą poprawę wydajności. Wyniki empiryczne przedstawione w sprawozdaniu podkreślają siłę tych związków. Ilustruje to znaczenie mechanizmów, które odgrywają rolę w tym procesie: specjalizacja, korzyści skali, eliminacja mniej wydajnych przedsiębiorstw i większa zdolność do wykorzystywania postępu

⁶ Z wyłączeniem handlu wewnątrz UE. „Świat” odnosi się do ogółu państw, na które łącznie przypada 86 % światowego eksportu (w celu zapewnienia porównywalności udziałów w czasie przez utrzymywanie krajów sprawozdawczych na stałym poziomie)

⁷ Wyniki te analizowane osobno mogą być źle zinterpretowane, tzn. straty w udziale w rynku eksportowym mogłyby doprowadzić do stwierdzenia, że konkurencyjność spada, podczas gdy pozostałe czynniki (takie jak wyższy wzrost konsumpcji) mogą mieć tutaj znaczenie.

⁸ Dane dotyczące usług dla UE-25 i UE-27 nie są dostępne od 1996 r.

technologicznego oraz nowych pomysłów powstałych w pozostałych częściach świata. Zebrane razem, czynniki te sugerują, że otwarcie na handel może odgrywać znaczącą rolę we wzroście wydajności. Na przykład wyniki badań empirycznych pokazują, że średnio 1 % spadku otwarcia gospodarki mierzony poprzez stosunek importu do wartości dodanej powoduje spadek wydajności pracy o 0,6 % w następnym roku. Wyniki te sugerują, iż zarówno zwiększony handel wewnątrz UE wynikający z lepiej funkcjonującego jednolitego rynku, jak i ambitne polityki zewnętrzne (jak np. zakończenie negocjacji w ramach dauhańskiej agendy rozwoju, nowa generacja umów o wolnym handlu, zrównoważenie stosunków handlowych z Chinami, usunięcie barier dla eksportu UE oraz poprawiona strategia dostępu do rynku) mają potencjał i mogą przyczynić się znacznie do wzrostu wydajności w UE. Należy jednak podkreślić, iż pełne korzyści wynikające z otwartości płyną jedynie dla gospodarek, które potrafią łatwo realokować czynniki produkcji pomiędzy przedsiębiorstwami oraz z gałęzi przemysłu znajdujących się w fazie spadku do gałęzi rozwijających się. Są to również zasadnicze warunki wstępne dla zarządzania trudnymi zmianami, które będą konieczne w poszczególnych sektorach i regionach wywierających znaczący wpływ na społeczną akceptację globalizacji. Ponadto, aby osiągnąć korzyści z otwartości, zasadnicze znaczenie ma ochrona praw własności intelektualnej na poziomie międzynarodowym.

Podnoszenie umiejętności jako czynnik konkurencyjności

Umiejętności przyczyniają się bezpośrednio do międzynarodowej konkurencyjności i wydajności, jako że lepiej wykształcona siła robocza poprawia wydajność pracy i podnosi zdolności przedsiębiorstw do wykorzystywania nowych technologii i pomysłów. Na przykład wyniki badań empirycznych wskazują, że wydłużenie średniego okresu nauki szkolnej o jeden rok zwiększyłoby na dłuższą metę wydajność z 8 do 10 %⁹. Podnoszenie kwalifikacji ma miejsce we wszystkich sektorach gospodarki, nawet w tych charakteryzujących się niskimi umiejętnościami. Wyniki analiz empirycznych pokazują, że sektory zatrudniające większą liczbę wysoko lub średnio wykwalifikowanych pracowników osiągają wyższy wzrost wydajności, podczas gdy znaczący odsetek nisko wykwalifikowanych pracowników w sektorze powoduje negatywny wpływ na wzrost wydajności. Ponadto umiejętności mają znaczenie dla tempa zbliżania się do frontu technologicznego. Jak można było oczekiwać, zbliżenie to jest szybsze w sektorach przemysłu o wysokim wskaźniku kwalifikacji. Ponadto wyższy odsetek pracowników wysoko i średnio wykwalifikowanych powoduje wzrost eksportu.

Na poziomie poszczególnych gałęzi przemysłu analiza wskazuje, iż proces podnoszenia kwalifikacji w przemyśle przyczynia się w większym stopniu do wzrostu popytu na wysoko wykwalifikowanych pracowników niż do przesunięć w zatrudnieniu pomiędzy poszczególnymi sektorami przemysłu. Niemniej jednak następuje ogólne przesunięcie w zatrudnieniu z gałęzi przemysłu charakteryzujących się niskimi kwalifikacjami do gałęzi wymagających średnio i wysoko wykwalifikowanych pracowników. Przesunięcie takie jest zauważalne we wszystkich grupach państw UE.

W tym kontekście braki w umiejętnościach można zaobserwować, po pierwsze, jako problem dotyczący dostosowania powstały w wyniku wzrostu popytu (lub spadku podaży) na pewne umiejętności. W takiej sytuacji rola rządu może się sprowadzać do łagodzenia procesu

⁹ Canton, E. (2007), Social returns to education: Macro-evidence, De Economist (planowany termin publikacji grudzień 2007).

przejściowego. Wydaje się bowiem, iż istnieje ograniczony zakres dla zdecydowanych polityk sektorowych. Po drugie, jeśli braki w kwalifikacjach są spowodowane uwarunkowaniami historycznymi, polityki powinny się skupić na działaniach mających na celu pomoc gospodarce w osiągnięciu lepszej struktury umiejętności. Próba rozwiązania problemu niewłaściwego rozłożenia kwalifikacji nie jest jednak jedynie rolą rządu. Znacznie większa liczba przedsiębiorstw europejskich będzie musiała rozwiązać problem niewłaściwej struktury umiejętności w swoich strategiach zarządzania.

Wysiłki w ramach strategii na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia w celu przyspieszenia gromadzenia kapitału ludzkiego poprzez zmniejszenie liczby osób przedwcześnie kończących edukację oraz zachęcanie do studiowania matematyki, nauk ścisłych i technologii powinno wspierać rosnące zapotrzebowanie na kwalifikacje związane ze zmianami technologicznymi opartymi na wiedzy. Wyższe wskaźniki zatrudnienia, zwłaszcza wśród kobiet, również pomogą zmniejszyć lukę w kwalifikacjach. O ile polityki w zakresie kształcenia pozostają głównie w kompetencjach krajowych, wykształcenie doskonałych naukowców pozwoli UE skorzystać z inicjatyw na skalę ogólnoeuropejską, takich jak powstanie Europejskiego Instytutu Technologii i większej mobilności naukowców.

4. KONKURENCYJNOŚĆ PRZEMYSŁU EUROPEJSKIEGO

Stan aktualny

Ogólnie wyniki przemysłu europejskiego, w którym MŚP odgrywają znaczącą rolę, w zakresie konkurencyjności są bardzo dobre. Tym niemniej sytuacja na poziomie poszczególnych gałęzi przemysłu jest bardzo zróżnicowana zarówno w podziale na kraje, jak i sektory. Dla okresu od 1995 r. UE wykazuje się słabymi wynikami w zakresie wzrostu wartości dodanej, wydajności pracy i ogólnej wydajności produkcyjnej, podczas gdy sytuacja w zakresie wyników handlowych jest dość dobra. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne gwałtownie rosną w każdym kierunku wraz z jeszcze szybszym wzrostem zewnętrznych bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Oceniając relatywnie mocne i słabe strony poszczególnych sektorów, przemysł wydobywczy oraz, spośród przemysłu wytwórczego, przemysł skórzany i obuwniczy, odzieżowy, włókienniczy, jądrowy i tytoniowy wykazują spadek nie tylko w zatrudnieniu, ale również w wartości dodanej. Przeciwnie, z wyjątkiem transportu wodnego, wszystkie gałęzie przemysłu o największych wskaźnikach wzrostu wartości dodanej w Unii Europejskiej – sprzęt komunikacyjny, urządzenia biurowe i komputery, podobnie jak usługi telekomunikacyjne i komputerowe – związane są z nowymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi.

W porównaniu do USA, największa różnica w wydajności sektorowej istnieje w sektorze produkcji urządzeń biurowych i komputerów, handlu hurtowym i detalicznym, transporcie powietrznym i usługach finansowych. Te trzy ostatnie sektory wydają się być dosyć wrażliwe na korzyści skali i prawdopodobnie korzystają z dużych zintegrowanych rynków w USA. Tymczasem UE wykazuje się wyższym wzrostem w niektórych dziedzinach, takich jak zaawansowana technologicznie wytwórczość, zwłaszcza w przemyśle farmaceutycznym i sieciowym.

Wyższy udział usług w europejskim przemyśle wytwórczym

Z perspektywy długookresowej¹⁰ wynika, że Europa będąc nadal jednym z najbogatszych regionów pod względem PKB na mieszkańca, zostanie prześcignięta przez gospodarki krajów rozwijających się pod względem całkowitej wielkości gospodarki. Spowodowane jest to zarówno czynnikami demograficznymi jak i relatywnie silnym wzrostem wydajności gospodarek krajów rozwijających się nadrabiających opóźnienia. Do 2050 r. Azja prawdopodobnie stanie się największym rynkiem i biegunem wzrostu gospodarczego.

Analiza pokazuje, że przez następne dziesięciolecia przemysł wytwórczy będzie nadal odgrywał znaczącą rolę w gospodarce europejskiej, bezpośrednio przyczyniając się do dobrobytu i wzrostu wydajności oraz tworząc znaczące zapotrzebowanie na badania i usługi wymagające wysokich kwalifikacji, które będą mieć wpływ na całą gospodarkę¹¹. Jednocześnie oczekuje się, że przemysł wytwórczy, w wąskim znaczeniu, będzie bezpośrednio zatrudniał mniej ludzi niż obecnie i będzie reprezentował względnie mniejszy udział w całości gospodarki.

Trendy w zakresie zatrudnienia i względna wielkość nie mogą być mylone ze stagnacją lub spadkiem. Do pewnego stopnia odzwierciedlają one wyniki różnic we wzroście wydajności. Dodatkowo trendy te mają naturę statystyczną, tj. rozdrobnienie łańcucha wartości powoduje przesunięcie działalności wcześniej zaliczanej do wytwórczości w kierunku sektora usług. Przemysł wytwórczy wraz ze związanym z nim sektorem usług pozostanie zasadniczym filarem gospodarki UE w XXI w., nie tylko z powodu jego stałego znaczenia gospodarczego, lecz również dlatego, że jest on integralną częścią systemu innowacji w ramach nowoczesnej gospodarki.

Analiza sugeruje, że przedsiębiorstwa odnoszące największe sukcesy będą liderami globalnych sieci wartości, dostarczającymi usługi w dziedzinie planowania, marketingu oraz badań i rozwoju oraz integrującymi elementy z zewnątrz. Z tego powodu udział przemysłu wytwórczego oraz oferta całościowa sprzedawana jako produkt ostateczny będzie prawdopodobnie dalej rosnąć. Tworzy to nowe możliwości uzyskiwania dochodu oraz wartościowych długotrwałych związków z konsumentami; jednak stwarza ona również możliwości dla outsourcingu. Z tego powodu istniejące statystyczne klasyfikacje działalności w przemyśle wytwórczym i w usługach stracą stopniowo na znaczeniu, a nowe rodzaje analizy rozwoju przedsiębiorstw i rynków staną się nieodzowne.

Nie jest do końca jasne, w jakim stopniu nowo powstające technologie (mikrosystemy elektromechaniczne, zaawansowane materiały, biotechnologia i nanotechnologia) zrealizują swój oczekiwany potencjał, chociaż należy podkreślić, że ich potencjał jest bardzo znaczący i mógłby wnieść zasadniczy wkład do wzrostu wydajności i innowacji w następnych dziesięcioleciach. Jest jednak prawdopodobne, że zarządzanie wiedzą zyska na znaczeniu oraz, że modele przedsiębiorczości, które odniosą sukces w przyszłości to te, które osiągają lepsze wyniki w tej dziedzinie. Kapitał intelektualny oraz wartości niematerialne prawdopodobnie jeszcze bardziej zyskają na znaczeniu. Doprowadzi to zapewne do bardziej kompleksowego podejścia organizacyjnego o wyższym stopniu współpracy i tworzenia sieci kontaktów z dostawcami, klientami, konkurentami oraz do zwiększonego wykorzystania zewnętrznych źródeł wiedzy, takich jak instytuty badawcze i uniwersytety.

¹⁰ Na podstawie badań literatury z zakresu prognoz i badań dotyczących przyszłości, których osi są trzy obecnie realizowane w całej UE projekty dotyczące prognoz z zakresu przyszłości przemysłu wytwórczego w Europie: FutMan, ManVis oraz Manufuture.

¹¹ Jedno euro przeznaczone na przemysł wytwórczy wymaga pomiędzy 22 (Holandia) a 36 (Niemcy) centów wkładu ze strony usług rynkowych (dane wejściowe-wyjściowe 2000).

Zmiany te położą większy nacisk na posiadanie kwalifikacji. W szczególności umiejętności niewymierne, takie jak zdolność do pracy w grupie, umiejętność uczenia się, dzielenia się wiedzą i komunikatywność, dostarczanie usług i dóbr, jak również zdolność do myślenia w sposób interdyscyplinarny, nabiorą zasadniczego znaczenia, zwłaszcza dla MŚP, które chcą uczestniczyć w globalnych sieciach powiązań. Umiejętności te mogą stać się niezbędne dla obsługiwanie lokalnych rynków.

Dynamiczna specjalizacja, to znaczy fakt, że pewne przewagi konkurencyjne nie tylko utrzymują się, lecz mają tendencje do wzmocnienia, sugeruje, iż Europa zachowa swoją silną pozycję w wielu sektorach bazujących na średnio i wysoko zaawansowanej technologii (przemysł chemiczny włącznie z farmaceutycznym, inżynieria mechaniczna, przemysł samochodowy, kosmiczny i powiązany z nimi przemysł elektroniczny). Będzie to wymagać znaczących wysiłków w dziedzinie badań i rozwoju w celu ciągłego przesuwania frontu technologicznego w tych gałęziach przemysłu tak, aby zachować przewagę konkurencyjną. Produkty wysokiej jakości w sektorach tradycyjnych mogą stanowić punkty oparcia w przypadkach, kiedy innowacje technologiczne razem z projektowaniem i marketingiem odgrywają istotną rolę.

Wiele będzie zależeć od zdolności przedsiębiorstw europejskich do wykorzystywania możliwości, jakie niosą globalne wyzwania, takie jak starzenie się społeczeństw oraz zmiany klimatyczne. Jako że Europa będzie musiała próbować rozwiązać te problemy niebawem, istnieje realna możliwość ustalenia czołowych pozycji rynkowych w produktach, takich jak te związane z ochroną zdrowia, ułatwianiem życia, czasem wolnym i rozrywką oraz z technologiami środowiskowymi.

Ramy polityk horyzontalnych mają zasadnicze znaczenie dla przemysłu wytwórczego

Przyjmując bardziej ilościowe podejście modelowe, możliwa jest ocena wpływu polityk mających na celu poprawienie ogólnych warunków ramowych dla konkurencyjności i ich względnego znaczenia w tak długoterminowej perspektywie. Wyniki takiego podejścia zależą zasadniczo od uwarunkowań i założeń modelu. Tym niemniej dają one praktyczne wskazówki dotyczące kierunków i rzędu wielkości rezultatów powstałych w wyniku zmian politycznych. Kluczowym elementem dla długoterminowego wzrostu i wydajności jest stopień otwartości gospodarki UE i gospodarki światowej. Jednakże pozostałe polityki strukturalne mogą mieć istotne efekty.

Przedmiotowe polityki dotyczą podnoszenia kwalifikacji, lepszych uregulowań prawnych i mniejszych obciążeń administracyjnych dla przedsiębiorstw, badań i rozwoju oraz innowacji, bardziej konkurencyjnego jednolitego rynku oraz polityk środowiskowych w formie poprawionej efektywności energetycznej. Ich indywidualny wpływ na PKB do 2025 r. wyniesie od 0,5-0,6 % (umiejętności¹²) do 3,0-3,5 % (badania i rozwój); pozostałe polityki strukturalne plasują się między tymi wielkościami. Ich skumulowany wpływ wynosi około 8-9 %.

¹² Ten model polityk jest wynikiem celów przyjętych w 2004 r. na rok 2010 (maksymalnie 10 % osób przedwcześnie kończących edukację, co najmniej 85 % osób w wieku 22 lat posiadających wykształcenie na poziomie ponadgimnazjalnym, zmniejszenie o 20 % liczby 15-latków mających problemy z czytaniem, co najmniej 12,5 % udziału w procesie uczenia się przez całe życie oraz wzrost o 15 % liczby absolwentów kierunków naukowo-technicznych). Ich wyniki gospodarcze będą rosły stopniowo, wraz z wchodzeniem grup osób lepiej wykształconych na rynek pracy.

W ramach analizowanych polityk badania i rozwój oraz innowacje, a także wzmocnienie rynku wewnętrznego mają największy i najbardziej pozytywny wpływ na przemysł wytwórczy. Poprawianie ram polityk horyzontalnych pomoże spowolnić trend polegający na relatywnym zmniejszaniu się wielkości przemysłu wytwórczego w Europie. Wyniki modelowe potwierdzają, że przy założeniu istnienia korzystnych warunków zewnętrznych pewne gałęzie przemysłu wytwórczego, takie jak przemysł chemiczny, produkcja wyrobów z gumy i plastiku, maszyn zespolonych oraz wyposażenia mogłyby w przybliżeniu zachować swój udział w gospodarce UE. Jeśli chodzi o udział UE w produkcji światowej, w przypadku braku poprawy warunków ramowych, brak jest sektora, w którym UE zachowa swoje względne znaczenie do 2025 r. W przypadku realizacji wyżej wymienionych polityk sektory, takie jak wyposażenie dla transportu, przemysł drzewny oraz inna wytwórczość, nośniki energii, usługi w zakresie badań i rozwoju, przemysł chemiczny, produkcja wyrobów z gumy i plastiku, usługi transportowe i inne usługi dla przedsiębiorstw zachowają w całości lub w prawie w całości swój udział w produkcji światowej. Analiza ta potwierdza, że reformy gospodarcze mają szczególne znaczenie dla sektorów wystawionych na działania handlu, takich jak przemysł wytwórczy.

5. PODSUMOWANIE

Kluczowym wnioskiem z niniejszego sprawozdania jest potrzeba podkreślenia zasadniczej roli wydajności jako źródła długookresowego wzrostu. Niezadowalające wyniki w zakresie wydajności w UE w ostatnim czasie, jak również obecne ożywienie, można wytłumaczyć w dużym stopniu wynikami całkowitej wydajności produkcyjnej. Ma to jasne konsekwencje polityczne, tj. pokazuje znaczenie rozwoju i innowacji, jak również polityki w zakresie kształcenia i szkoleń oraz reform gospodarczych, które poprawiają ogólne warunki działalności gospodarczej oraz ułatwiają zmiany strukturalne i realokację zasobów. Skoordynowane działania w tych obszarach w większości przypadków przynoszą większe korzyści niż działania indywidualne. Głównym bodźcem dla lepszej wydajności w gospodarce jest konkurencja, w formie otwartości handlowej, wzmocnionego jednolitego rynku, zwłaszcza w dziedzinie usług, ciągła liberalizacja przemysłu sieciowego oraz reforma rynku produktów.

Przyszłość zapowiada się obiecująco: europejski przemysł wytwórczy powinien nadal odgrywać znaczącą rolę w skali światowej w sytuacji, gdy głównymi atutami będą wiedza i umiejętności. Wdrażanie tych polityk oraz reform z nimi związanych będzie zasadniczym elementem realizacji tej perspektywy.